

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Kempenland omgeving De Utrecht

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

4 juni 2020 / projectnummer: 3381

1 Advies over het MER in het kort

De provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel willen herstelmaatregelen treffen in het beschermde natuurgebied 'Kempenland-West'. Hiervoor is het project 'Natte Natuurparel De Utrecht en Reusel-De Mierden' opgestart. Het gaat om maatregelen om de beekdalen van de Reusel en de Raamsloop te herstellen. Eén van deze maatregelen is het weer laten meanderen van de beken, waardoor oevers en aangrenzende graslanden een natuurlijker karakter krijgen. Daarnaast bestaat het project uit herstelwerkzaamheden voor zure vennen op de Mispelindse en Neterselse Heide. Het gaat om het verwijderen van onderbemalingen en het dempen, verondiepen en afdammen van waterlopen en het omvormen van bos- en agrarische percelen naar open natuurgebieden.

Voor het besluit hierover is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. De provincie en het waterschap hebben de Commissie voor de milieueffectrapportage gevraagd te adviseren over de inhoud van het MER. In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat blijkt uit het MER?

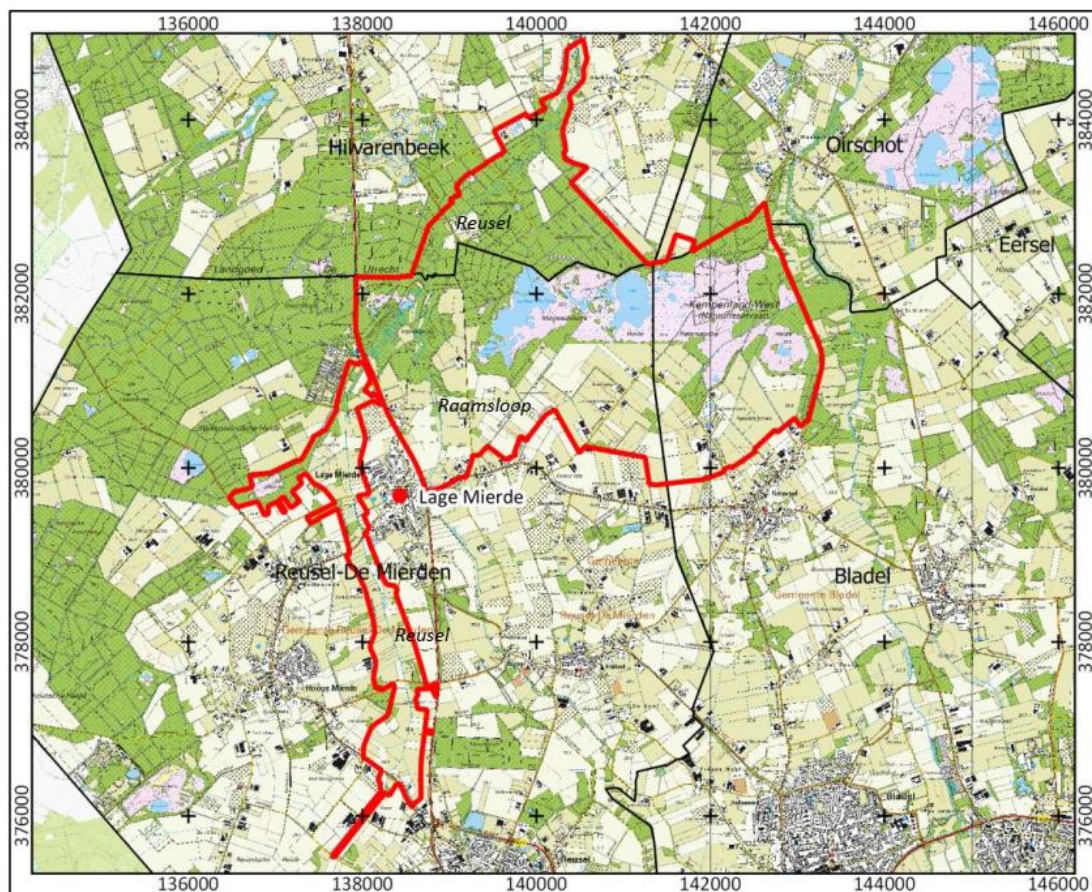
Het MER laat zien dat het project leidt tot een watersysteem dat beter bestand is tegen klimaatverandering. Dat heeft een gunstig effect op de kwaliteit van alluviale bossen en zure vennen in het beschermde natuurgebied. Ook is het project gunstig voor landschappelijke waarden, de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater en voor de leefbaarheid van het gebied. Wel leidt het project tot mogelijke aantasting van archeologische waarden.

Wat is het advies van de Commissie?

Het MER bevat een degelijke en uitgebreide analyse van het gebied. De Commissie waardeert de gedetailleerdheid van het rapport. **De Commissie is van oordeel dat het MER de essentiële informatie bevat om een besluit te kunnen nemen over de te treffen maatregelen waarin het milieubelang volwaardig wordt meegewogen.** Wel doet zij aanbevelingen voor verdere besluitvorming en voor plannen op de langere termijn.

Het beschermde natuurgebied bestaat voor een belangrijk deel uit habitattypen die overbelast zijn door stikstofdepositie, zoals heiden en stuifzanden. In het MER wordt beschreven dat tijdens het huidige beheerplan, dat loopt tot 2021, vooral hydrologische maatregelen genomen worden. De Commissie benadrukt het belang van de in een volgende periode te nemen bronmaatregelen om stikstofdepositie terug te dringen. Dat geldt ook voor maatregelen die de effecten van klimaatverandering opvangen en de aanvoer van schoon grond- en oppervlaktewater garanderen.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar beoordeling toe en geeft ze aandachtspunten voor het vervolgtraject.

Figuur 1 Plangebied Kempenland–West. Bron: Bijlage MER Kempenland, Transect-rapport.

Achtergrond

De provincie Noord-Brabant gaat voor de plannen in het gebied van De Utrecht een Provinciaal Inpassingsplan (PIP) opstellen. Waterschap De Dommel is verantwoordelijk voor het vaststellen van een Projectplan Waterwet (PPWW), dat de aanleg of wijziging van waterstaatswerken vastlegt. Vanwege de hydrologische samenhang tussen de projecten Beekherstel Reusel-De Mierden en Natte Natuurparel De Utrecht is ervoor gekozen om één MER op te stellen.

Waarom een advies?

De onafhankelijke Commissie m.e.r. is bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. De Commissie schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Provinciale Staten van Noord-Brabant en het Algemeen Bestuur van waterschap De Dommel – besluiten over respectievelijk het PIP en het PPWW. Het algemeen bestuur van waterschap De Dommel heeft de besluitvorming over dit project aan het dagelijks bestuur gemandateerd.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt door nummer [3381](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

De Commissie wil met onderstaande aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de verdere besluitvorming. De opmerkingen in dit hoofdstuk hebben geen betrekking op essentiële tekortkomingen.

2.1 Risico's behalen doelen

Uit het MER blijkt duidelijk dat de hydrologische omstandigheden verbeteren. In een groot deel van het plangebied zorgt het project voor een verhoging van de grondwaterstand en stijghoogten. Ook is de verwachting dat de waterkwaliteit verbetert. Door een aantal onzekerheden bestaat het risico dat de voorgestelde maatregelen de gestelde doelen niet volledig en tijdig (in 2021) behalen. Het gaat om onzekerheden in de bodemopbouw, grondwaterhuishouding (agrarische onttrekkingen), geohydrologische modellering en de langdurige nalevering van meststoffen in de periode van uitmijning¹ in het beekdal van de Reusel en Raamsloop.

Uit het MER blijkt dat het project leidt tot een robuuster watersysteem dat beter bestand is tegen klimaatverandering. De Commissie onderschrijft de positieve bijdrage van het voornemen voor klimaatadaptatie, maar wijst ook op de risico's van toenemende droge perioden op het behalen van de natuurdoelen. Het belang van monitoring van de werkelijke hydrologische en ecologische effecten en het tijdig bij sturen bij tegenvallende resultaten is dan ook groot.

Lange termijn

Het beheerplan voor het natuurgebied beschrijft niet alleen maatregelen voor de eerste beheerplanperiode van zes jaar (lopend tot 2021), maar ook voor de twee daaropvolgende fasen. Het MER beperkt zich tot de eerste periode die is gericht op behoud van de habitattypen alluviale bossen en zure vennen. De tweede en derde fase zijn gericht op uitbreiding en kwaliteitsverbetering van meerdere habitattypen. De gevolgen van de (veel) te hoge stikstofdepositie, de (grond)waterkwaliteit van het achterland en de effecten van klimaatverandering bemoeilijken het bereiken van doelen in de tweede en derde fase. De Commissie wijst op het belang om bij volgende plannen en besluiten aandacht aan deze onzekerheden te besteden.

2.2 Alternatieven en variantenbeschrijving

Het MER maakt onderscheid tussen een basisalternatief, plusmaatregelen en een voorkeursalternatief:

- Het basisalternatief bestaat uit de minimale benodigde hydrologische herstelmaatregelen om te voldoen aan de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-beheerplan. Deze dienen voor juli 2021 gerealiseerd te zijn.
- De plusmaatregelen geven invulling aan nevendoelestellingen en aan wensen uit de omgeving.

¹ Uitmijnen is een vorm van natuurontwikkeling op de lange termijn. Het is een landbouwtechniek, gericht op de afvoer van een teveel aan fosfor uit het gebied. Het vindt plaats door gewassen aan te planten die fosfor, in de vorm van fosfaat, opnemen.

- Het voorkeursalternatief is de samenstelling van het basisalternatief met een selectie van de plusmaatregelen. Daarbij blijken bijna alle plusmaatregelen te zijn overgenomen.

De Commissie vindt de gehanteerde werkwijze om tot het voorkeursalternatief te komen navolgbaar. Een inkijk in andere manieren die mogelijk zijn voor het herstel van de habitattypen blijft in het MER onderbelicht. Ook zijn geen (hydrologische) herstelmaatregelen geformuleerd voor andere aanwezige overbelaste habitattypen, zoals heiden en stuifzanden. Daarom beveelt de Commissie aan om in volgende beheerplannen meer inzicht te geven in hoe de andere natuurdoelen voor het gebied bereikt kunnen worden. Gebruik daarvoor alternatieven die het gehele doelbereik bestrijken, onderbouw vervolgens waarom alternatieven afvallen en hoe het voorkeursalternatief tot stand komt.

2.3 Effectbeschrijving

2.3.1 Natuur

Kaderrichtlijn Water

De Reusel en Raamsloop vormen samen een waterlichaam van de Kaderrichtlijn Water (KRW) met eigen doelen die in 2027 behaald moeten worden. In de huidige situatie voldoet de waterkwaliteit niet aan de doelstellingen (dat geldt met name voor stikstof en fosfor). Dit komt vooral door het agrarisch gebruik van het beekdal. De initiatiefnemers verwachten dat de doelstellingen in 2027 wel worden gehaald.² De vernatting van het beekdal in combinatie met de nalevering van meststoffen in de periode van uitmijning heeft echter mogelijk een tijdelijk negatief effect op de waterkwaliteit in het KRW-waterlichaam.

De Commissie beveelt aan om bij de te maken keuzes rekening te houden met de mogelijke tijdelijke aanwezige negatieve effecten op de waterkwaliteit.

Gebiedsbescherming

De Commissie is van mening dat de effecten van de herstelmaatregelen voor de typen alluviale bossen en zure vennen goed in beeld zijn gebracht. Voor deze twee habitattypen werken de maatregelen positief uit. Wel zijn in de uitvoeringsfase negatieve effecten te verwachten op de habitattypen beken en rivieren met waterplanten en drijvende waterweegbree. Het MER maakt geen melding van tijdelijke extra stikstofemissies door de werkzaamheden. Omdat er zeer stikstofgevoelige habitattypen aanwezig zijn, vindt de Commissie, ondanks dat herstelmaatregelen zijn vrijgesteld van deze tijdelijke depositie-effecten, aandacht hiervoor op zijn plaats.

Los van tijdelijke effecten is sprake van een (veel) te hoge stikstofdepositie in het gebied³. Als deze depositie niet drastisch omlaag wordt gebracht, dan hebben de huidige maatregelen op de lange termijn weinig effect. Zodoende beveelt de Commissie aan om voor vervolgfases duidelijk aan te geven hoe de stikstofdepositie in de omgeving verder omlaag kan.

De Commissie merkt op dat de maatregelen in deze eerste fase vooral gericht zijn geweest op twee habitattypen die achteruitgaan, maar dat in de doelen van het Natura 2000-gebied

² Waterschap De Dommel. 2019. Factsheet: NL27_R_1_2 Reusel/Raamsloop/Achterste Stroom.

³ Enkele aanwezige habitattypen hebben zeer lage kritische depositiewaarden (KDW). Zo heeft het aanwezige type H3130 'zwakgebufferde vennen' een KDW van 571 mol N/ha/jr en H3160 'zure vennen' een KDW van 714 mol N/ha/jr bij een huidige depositie van zo'n 1300 mol N/ha/jr.

ook zes habitattypen zijn opgenomen met een verbeteropgave. Twee van deze typen zijn eveneens afhankelijk van voldoende hoge waterstanden, te weten zwakgebufferde vennen en vochtige heiden. Daarnaast zijn ook de instandhoudingsdoelen hoogveenbossen, blauwgraslanden en pioniersvegetaties met snavelbies vochtafhankelijk. Gegeven de extra droge perioden in de afgelopen jaren kan achteruitgang van deze typen niet worden uitgesloten. De Commissie beveelt aan de ontwikkeling van deze typen goed te volgen en bij een negatieve ontwikkeling maatregelen achter de hand te houden.

Soortenbescherming

Het MER en vooral het in de bijlage opgenomen natuuronderzoek⁴ geven een goed overzicht van de effecten van het voorkeursalternatief op beschermde soorten. Het natuuronderzoek laat per soort(groep) zien hoe deze effecten gemitigeerd kunnen worden, zoals het werken buiten het voortplantingsseizoen (en soms overwinteringsseizoen) en het gefaseerd uitvoeren van werkzaamheden. Het MER stelt dat daarmee in vrijwel alle gevallen de ontheffingsplicht kan worden voorkomen, of een ontheffing kan worden verkregen. De Commissie onderschrijft deze conclusie en constateert dat daarmee voldoende informatie met betrekking tot soortbescherming aanwezig is.

2.3.2 Archeologie en landschap

Archeologie

In de effectbeoordeling van het beekherstel worden de effecten op behoud van aardkundige en archeologische waarden negatief beoordeeld. Dat hangt samen met al het graafwerk bij het verwijderen van toplagen en het beekherstel. Het MER en het archeologisch bureauonderzoek⁵ geven verder aan dat bij de uitwerking van de natuurinrichting locaties met hoge archeologische verwachtingswaarde worden ontzien. Ten tijde van het MER zijn geen archeologische veldonderzoeken gedaan en is ook niet in beeld gebracht in hoeverre het mogelijk is om archeologische resten in situ te bewaren. Het waterschap zal daarentegen (zo staat in het projectplan) een Programma van Eisen opstellen voor de geplande graafwerkzaamheden, met als doel zoveel mogelijk archeologische waarden in situ te behouden. Hoewel het mogelijk is om het archeologische proces nader vorm te geven tijdens de uitvoering, constateert de Commissie dat dit risico's met zich meebrengt wanneer een vondst van hoge waarde wordt gedaan. Zo kan de uitvoering stil komen te liggen met hogere kosten en een langere doorlooptijd tot gevolg. Daarom beveelt de Commissie aan om voorafgaand aan de werkzaamheden een aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren.

Landschap

Het beekherstel van de Reusel en de Raamsloop verandert het karakter en aanzien van het huidige landschap ingrijpend. De rechte waterlopen worden meanderende beken om een meer natuurlijk landschap te creëren. Hierbij wordt in het voorkeursalternatief verwezen naar de historische ligging van de beken in het begin van de 19^e eeuw. De Commissie begrijpt deze keuze omdat zo minder bodemarchief wordt geschaad. Ze wijst er wel op dat de stroomsnelheid en hoeveelheid water, die de meandering in belangrijke mate vormgeven, nu anders is dan 200 jaar geleden.

⁴ RoyalHaskoning (2019) Quickscan NNP De Utrecht en Reusel – De Mierden. Referentie: BG3628_T&P_RP_1909250845.

⁵ Transect b.v. (2019) Landgoed De Utrecht en Reusel–Mierden, *Natte Natuurparel*. Gemeente Reusel–De Mierden, Bladel, Hilvarenbeek en Oirschot (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Cultuurhistorische Verkenning.

De Commissie beveelt aan met de huidige proceskenmerken de voorgestelde landschappelijke vormgeving tegen het licht te houden en na te gaan of de historische patronen wel passen bij de huidige processen.

2.4 Monitoring en evaluatie

De Commissie onderstreept de noodzaak voor monitoring en bijsturing. Door middel van een uitgebreide monitoring worden de natuureffecten de komende jaren gevolgd. De Commissie verwacht dat er nog veel meer moet gebeuren om de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied duurzaam te behouden, omdat de huidige stikstofdepositie te hoog is. Daarom is het belangrijk om de effecten van stikstofdepositie nauwgezet te blijven volgen. Dat kan zowel door middel van directe metingen alsook door biotische indicatoren te volgen.

Het is belangrijk om van tevoren uit te zoeken hoe met onduidelijkheden, onzekerheden en onvolledigheden om wordt gegaan en hoe hierop, indien nodig, wordt bijgestuurd. De Commissie denkt hierbij onder andere aan:

- een beperkte hoeveelheid beschikbare gegevens over de (grond)waterkwaliteit (met name van de Raamsloop);
- een beperkte hoeveelheid beschikbare gegevens over de opbouw van de ondergrond (voorkomen slecht doorlatende lagen);
- de mogelijke effecten van lokale agrarische grondwateronttrekkingen op het doelbereik;
- de onzekerheden in geohydrologische modellering en bandbreedte in ingreep-effect relaties;
- de potentiële lange termijn impact van klimaatverandering op de natuurdoelen, door extra droge perioden en hogere watertemperatuur;
- de onzekerheid omtrent de huidige staat van vochtafhankelijke instandhoudingsdoelen die het mogelijk flink te verduren hebben van de droogte in de laatste jaren.

De Commissie beveelt aan een langdurig monitoringsprogramma op te zetten, waarbij duidelijk gedefinieerd is wanneer habitattypen weer volledig voldoen aan de instandhoudingsdoelen. Geeft bij dat programma ook aan met welke aanvullende maatregelen wordt bijgestuurd bij tegenvallende resultaten. Denk hierbij aan het aanplanten van bos, extra verwerving en omvorming van percelen en door in de omgeving van de vennen af te plaggen en kalk toe te voegen.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft (een deel van) de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

drs. Gert Dekker

drs. Sjef Jansen

Wouter Berendsen MSc (secretaris)

drs. Marieke van Rhijn (voorzitter)

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Provinciaal inpassingsplan (PIP) en Projectplan Waterwet (PPWW).

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Een MER is nodig alvorens bovenstaande besluiten worden genomen. Daarom is een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

De Provinciale Staten van de provincie Noord-Brabant voor het PIP en het algemeen bestuur van waterschap De Dommel voor het PPWW.

Initiatiefnemer besluiten

Provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag heeft toege-stuurd. Ze heeft ze in haar advies verwerkt, voor zover relevant voor het MER.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3381](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

